

Trädplantering i Asylenparken

L2010:1734

Kv Asylen 10

Vadstena stad och kommun

Östergötlands län

Linnéa Hernqvist

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet	Asylen 10
Socken/stad	Vadstena
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningar	L2010:1734
Fastighetskartans blad	64E 7j NV
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Höjdsystem	RH 2000
Mätteknik	RTK-GPS
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Lst beslut	2022-10-20
Lst dnr	431-13397-2022
Lst handläggare	Maria Sjöqvist
ÖLM dnr	0215/22
ÖLM projektnr	002096
KMR uppdragsnr	202201477
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Vadstena fastighets AB
Projektledare	Linnéa Hernqvist
Biträdande projektledare	-
Personal	-
Rapportansvarig	Linnéa Hernqvist
Fältarbete	2022-10-21
Totalt undersöktes	6m ²
ÖM intrasisnr	-
Foto	Ja
Fynd	Nej
Analyser	-
Grafik	Linnéa Hernqvist
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Trädplantering i Asylenparken

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Kvarteret Asylen	4
Resultat från tidigare arkeologiska insatser i kv Asylen.....	5
Syfte och metod.....	5
Undersökningsresultat.....	5
Grop 1	5
Grop 2.....	8
Referenser	9
Bilaga 1. Ritningar	10

*Omslagsbild: Grop 1 till höger, grop 2 till vänster. Foto mot SSV,
Linnéa Hernqvist, ÖM.*

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

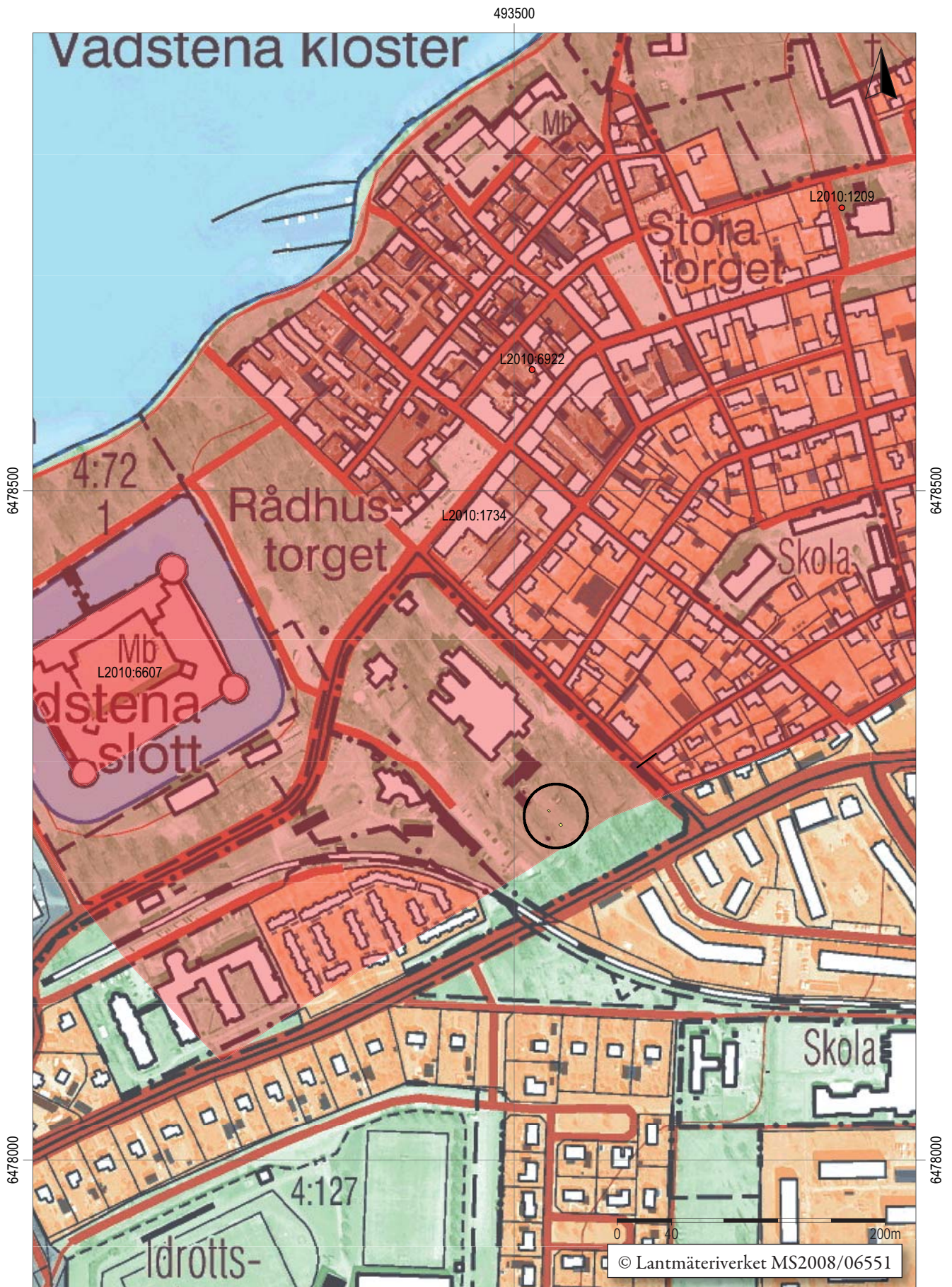
Sammanfattning

I samband med grävning för trädplanteringsgropar i Asylenparken i Vadstena genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Undersökningen, som ägde rum oktober 2022, omfattade två gropar om 2,0 x 1,5 m vilka schaktades ned till knappt en meters djup.

I groparna dokumenterades flerskiktade kulturlager som tolkas ha tillkommit vid odling och markberedning. I en av groparna var den äldsta händelsen en rund nedgrävning som kan vara en tidigare planteringsgrop. Vid tidigare arkeologiska undersökningar i denna del av kvarteret har det hittats liknande lämningar som har kunnat dateras till senmedeltid.

Linnéa Hernqvist
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:4000.

Inledning

Vadstena fastighets AB planerade att schakta för att plantera nya träd i Asylenparken i Vadstena stad, Östergötlands län. Det aktuella området är beläget inom stadens medeltida stadsområde (L2010:1734). Under tidigmodern tid var platsen en del av den tidigare slottsträdgården till Vadstena slott.

I samband med grävningen den 21 oktober 2022 genomfördes en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning av Östergötlands museum efter beslut av Länsstyrelsen Östergötland. Undersökt yta omfattade två stycken ca 2,0 x 1,5 m stora gropar som grävdes släntat ned till 0,90 m djup. Ansvarig för fält- och rapportarbete var Linnéa Hernqvist. Vadstena Fastighets AB stod för de arkeologiska kostnaderna.

Kvarteret Asylen

Kvarteret Asylen är beläget sydöst om Vadstena slott. Slottet, som uppfördes 1545, var en av Gustav Vasas riksborgar. Från skriftligt och arkeologiskt källmaterial är det känt att en hel stadsdel, benämnd "Sanden", avhystes inför slottsbygget. Under årens lopp kom flera

gårdar i slottets närhet att tvångsinlösas för anläggning av exempelvis slottsträdgård och stallhagar. Totalt löstes ett hundratal gårdar in under perioden 1544 till 1580. Tomterna motsvaras idag av Slottsområdet, Slottsparken och kv Asylen samt området sydväst om vallgravarna (Hedvall m fl 2002:11). Kvarteret Asylen, som ligger inom den södra delen av slottsanläggningen, har nyttjats som trädgård. Slottsträdgården anlades sannolikt under den senare delen av 1500-talet och finns återgiven på historiska kartor (Unnerbäck 1981).

På 1642 och 1705 års stadskarta finns såväl fruktträd som odlingar markerade, (LMS D121-1:d8:15, LMS D121-1:4). Så här lyder beskrivningen till 1705 års stadskarta:

"En trädgård under slottet lydande, därest nu för tiden, är både unge och gamla fruktbarande träd tillfinnandes samt en hop gamla askträd utmed gångar och sidor planterade. Och dessutom nyttige kryddängar, samt vacker höväxt överallt, som trädgårdsmästaren allt sådant för ett visst avgående arrende till sin nytta brukar och där till trädgårdsstuga med andra nödiga hus hävdar." (Eekeboum 1979, LMS A24:130)

Figur 3. Utsnitt ur stadskartan från år 1705 (LMS D121-1:4) med läget för de aktuella schakten markerade. Skala 1:2500.

Kartan från 1705 visar bebyggelse i trädgårdens nordöstra del. Kunskapen om eventuell medeltida bebyggelse inom kv Asylen är förhållandevis dålig. Skriftliga källor från 1548 beskriver dock att området utnyttjats till trädgårdar och kålgårdar långt innan det blev slottsträdgård (Hasselmo 1982:63). I en resebeskrivning från 1720 berättas att trädgården var uppdelad i fyra kvarter. Här fanns rosor och man odlade frukt- och bärträd, ärter, bönor, ärtskockor och blommor, kål, morötter, dill och fröstockar. Kvarteren kantades av buskar med röda och svarta vinbär, krusbär och rosor. Dessutom fanns bl a hundra askar, tre lindar, tre planterade bokar, tolv rönningar och nio gamla pilträd (Stritzke & Fagerström-Tronde 2004).

Vid början av 1700-talet upphörde slottet att vara kungligt residens och kom därefter att användas som magasin och fabrikslokal (Rudh 1985). Ännu i slutet av 1700-talet kallas området "Kungsträdgård". I början av 1870-talet byggdes ett sockerbruk inom slottsträdgårdens södra del. Efter 16 år gick det i konkurs och lokalerna användes som tobaksfabrik. På 1890-talet byggde man om området till mentalsjukhus för manliga patienter, Asylen som kom att bli en del av Vadstena Hospital och Asyl senare kallat Södra sjukhuset. År 1973 lades sjukhusverksamheten i Asylen ner och vid mitten av 1980-talet byggdes sjukhuset om till lägenheter och lokaler för offentlig verksamhet, bland annat bibliotek (Hellström 2000:754ff Källman 1998:84ff och 98)

Resultat från tidigare arkeologiska insatser i kv Asylen

Vid tidigare arkeologiska undersökningar inom kvarteret har det dokumenterats såväl medeltida som tidigmoderna lämningar (se exempelvis Hörfors 1992, Karlsson 2014b, Romedahl 2018, Karlsson 2020).

Vid en förundersökning år 2013 öppnades flera schakt i parken i närheten av nu aktuella trädgropar 1 och 2 (Karlsson 2014a). Strax öster om aktuellt undersökningsområde påträffades lämningar som sannolikt hör samman med tiden då området var slottsträdgård. Här hittades bl a flera gropar som tolkats som planteringsgropar. I schakten norr och väster om nu aktuellt undersökningsområde framkom mer komplexa lämningar med flera kultur- och odlingslager, ett eventuellt stenfundament, ett tiotal stolphål, en till två stenlagda vägar samt en till två stenförstärkta ytor. I det nordligaste schaktet, 50 m norr om trädgrop 1, anträffades även lämningar som sannolikt hör samman med stadens medeltida försvarsverk. Tre ¹⁴C-analyser pekar på att

lämningarna kan härledas till perioden 1400 - 1650 e Kr. Huruvida området innehåller medeltida bebyggelse är dock oklart (Karlsson 2014a).

När ett smalt elkabelschakt grävdes år 2021 ca 50 m väster om nu aktuella gropar hittades rester efter en byggnad (murat tegel, kalkbruksgolv, brandlager m m), som dock inte gick att tidsbestämma i detalj. Ingen byggnad finns dokumenterad på platsen i de historiska kartorna (Feldt 2021:9)

Syfte och metod

Syftet med undersökningen var att i första hand se till att fornlämning berördes i så liten omfattning som möjligt. De lämningar som framkom vid schaktningen skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt dateras.

Undersökningen, genomförd som en schaktningsövervakning, omfattade dokumentation genom beskrivning, fotografering, profilritning och inmätning med RTK-GPS. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

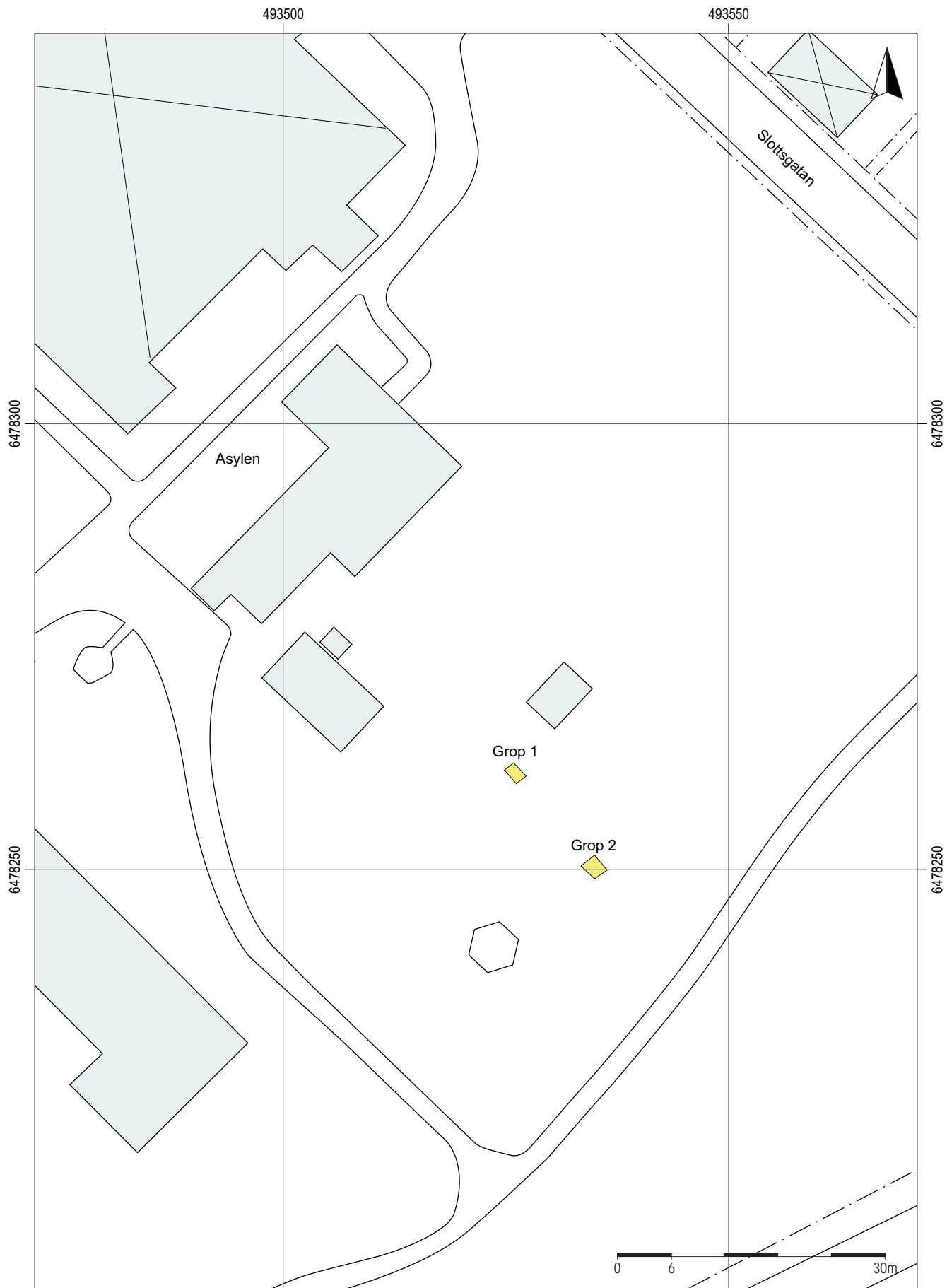
Undersökningsresultat

Grop 1

Under grästorven var ett 0,30-0,40 m tjockt lager påförd matjord av brun sand med enstaka tegel och småsten (L1). Därunder låg ett ca 0,10 m tjockt kompakt siltigt lerlager med inslag av grus, småsten, tegel- och murbruksfragment (L2). I övre delen av lagret, i den sydöstra schaktväggen, syntes tre 0,20 m stora stenar som var anlagda i leran. Stenarnas topp låg i nivå med lagrets överyta. Inga stenar syntes i plan så dessa verkar utgöra ytterkanten av en anläggning som fortsätter utanför schaktet. Lagret hade karaktären av något sorts utjämnings-/utfyllnadslager för markberedning vilket förstärks av närvaron av stenar.

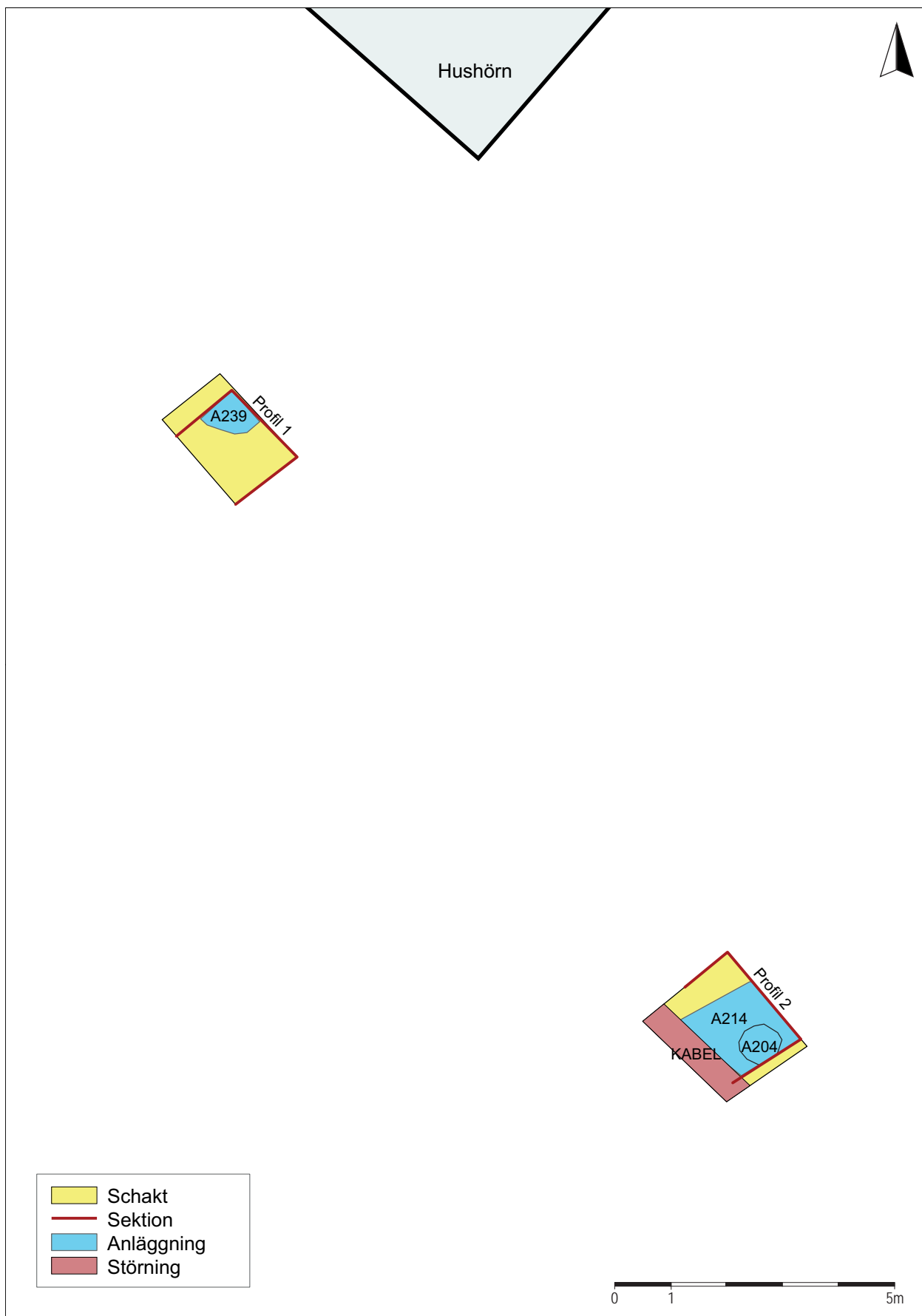
Under L2 var den äldsta kulturlagerhorisonten (L3) bestående av ett lika tjockt men mörkare, och något sandigare, lager med sot och kol. Det innehöll även en del grus, tegel- och murbruksfragment samt djurben. L3 vilade på undergrunden av ljusbrun lera som låg på 0,60 m djup under markytan.

Under L3 framträdde en tydligt avgränsad och till formen rund nedgrävning som grävts genom undergrundsleran och som fortsatte utanför schaktet (A239). Den var 0,30 m djup med skälad botten och fylld med homogen gråbrun siltig lera. Där fanns även ett par stenar, kol-, tegel- och murbruksfragment.

Figur 4. Schaktplan, Renritad efter Vadstena stads primärkarta, med aktuella schakt markerade i gult.
Skala 1:600.

Figur 5. Planen visar påträffade anläggningar. De kulturlager som framkom har dokumenterats genom beskrivning och profilritning, se bilaga 1. Skala 1:100.

Figur 6. Nedgrävning A239 syns som en rund mörkfärgning på 0,60 m djup. Foto mot N, Linnéa Hernqvist, ÖM.

L3 och A239 är lika de odlings- och trädgårdslämningar som dokumenterats i schakt S13 och S14 vid 2013 års undersökning 15 m väster om grop 1. De låg på ungefär samma djup under markytan. Ett odlingslager kunde då dateras till senmedeltid genom fynden, ¹⁴C- och murbruksanalys. Nedgrävningar dokumenterades också, och några av dem har tolkats som planteringsgropar (Karlsson 2014a). Det är möjligt att den här påträffade gropen också är en tidigare generation planteringsgrop utifrån den delundersökning som gjordes av gropen.

Grop 2

I schaktet var en stor nedgrävning (A214/L4, profil 2), sannolikt ett dike, som var tydligt avgränsat i plan mot NV och som fortsatte utanför schaktet i alla andra riktningar. Dock ”släppte” fyllningen i nedgrävningen

Figur 7. Stenskott stolphål A204, grop 2. Foto mot SV, Linnéa Hernqvist, ÖM.

vid ett parti i SÖ schaktväggen och orörda lager kom fram vilket antyder att diket är ca 1,5 m brett (NV-SÖ). Diket har blivit omgrävt och återfyllt flera gånger då flera oregelbundna nedgrävningskanter syntes inom nedgrävningen, fyllda med olika leror. Diket framträdde relativt grunt på 0,20 m djup från markytan direkt under den påförda matjorden. Det skär ett äldre intakt kulturlager (L5, profil 2) som var 0,20 m tjockt och bestod av ljusbrun lera. L5 är den äldsta kontexten i schaktet och var mycket lik den underliggande undergrunsleran, om än mer siltig och med något tegelfragment och kol i. L5 tolkas som ett infiltrationslager efter odling.

I övrigt påträffades ett stenskott stolphål (A204) som är stratigrafiskt yngre än diket. Det var fyllt med granit, kalksten och någon tegelsten och var 0,75 m i diameter. Stolphålet tolkas som modernt utifrån det grunda djupet och stratigrafiska förhållandet till övriga kontexter.

Referenser

- Eekboom J. 1979. Beskrivning till 1705 års karta över Vadstena. *Källor till Vadstenas historia* Nr 1. Föreningen Gamla Vadstena. Vadstena.
- Feldt A.-C. 2021. *En husgrund i Asylenparken*. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. L2010:1734, Kv Asylen 10, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Rapport 2021:52. Östergötlands museum.
- Hasselmo M. 1982. *Vadstena*. Rapport. Medeltidsstaden 36. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Stockholm.
- Hedvall R. 2002. Ett byggnadsverk till ”värn och tröst”. I: Hedvall R (red). *Arkeologi i Vadstena – Nya resultat med utgångspunkt i undersökningarna i stadsdelen Sanden*. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska Undersökningar Skrifter 46. Linköping.
- Hellström S. 2000. Makten över staden. I: Söderström G (red). *600 år i Vadstena. Vadstena stads historia från äldsta tider till år 2000*. Västervik.
- Hörfors O. 1992. *Kv Asylen 1*. Arkeologisk förundersökning. Vadstena stad och kommun, Östergötland. Rapport. Östergötlands länsmuseum.
- Karlsson E. 2014a. *Kålgårdar och försvarsverk i Asylenparken*. Arkeologisk förundersökning. RAÄ 21. Kv Asylen 10, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Rapport 2014:11. Östergötlands museum.
- Karlsson E. 2014b. *Fjärrvärme till Stora och Lilla Läkarvillan samt Portstugan*. Arkeologiska förundersökningar. RAÄ 21. Kv Asylen 10, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Rapport 2014:20. Östergötlands museum.
- Karlsson E. 2020. *Ny belysning i Asylenparken*. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. L 2010:1734. Kv Asylen 10, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Rapport 2020:7. Östergötlands museum.
- Källman D (red). 1998. *En enkel Vadstena*. En bok om arbetet på Birgittas Sjukhus och Vadstena Hospital. Svenska kommunalarbetsareförb. avd. 12 Östergötland. Vadstena.
- Romedahl H. 2018. *Asylenparken i Vadstena*. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. RAÄ 21:1. Kv Asylen, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Rapport 2018:15. Östergötlands museum.
- Rudh A. 1985. *Vadstena slott: från residens till landsarkiv*. Västerås.
- Unnerbäck A. 1981. Gamla Asylen och Slottsträdgården i Vadstena. PM 17 1981-08-26. Riksantikvarieämbetet. I: Kv Asylen, Vadstena. Utredning gällande Södra sjukhusbyggnaden.
- Stritzke K. & Fagerström-Tronde A. 2004. Asylen, Vadstena (PM angående inventering och skötselplan för Asylenparken. Utförd av Sven A Hermelin AB på uppdrag av Vadstena kommun. 2004-09-14). Östergötlands museum topografiska arkiv.

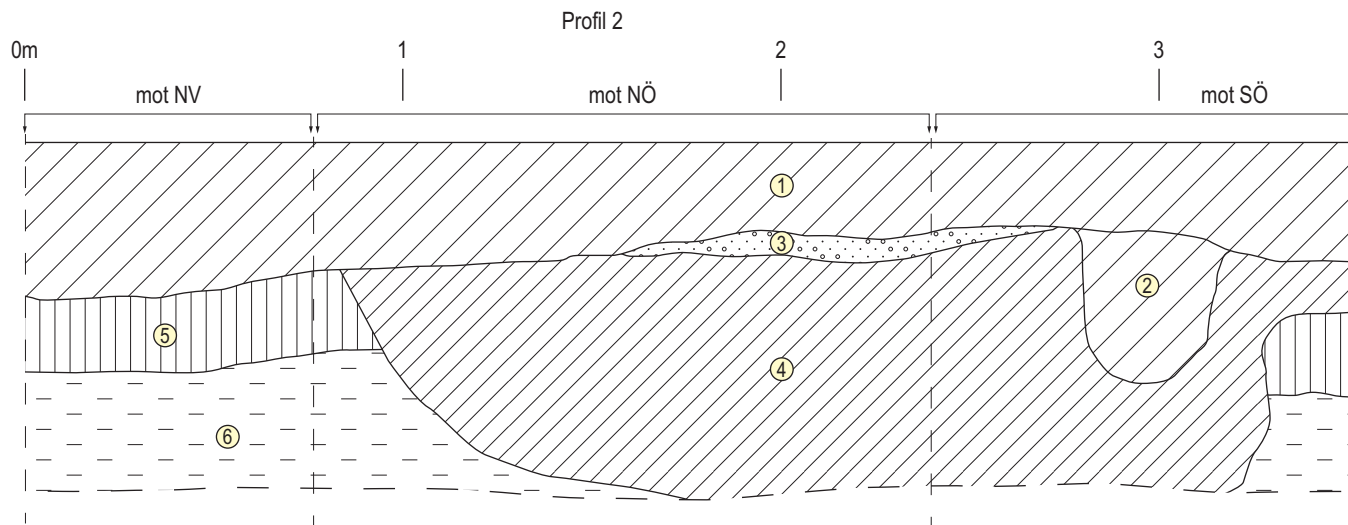
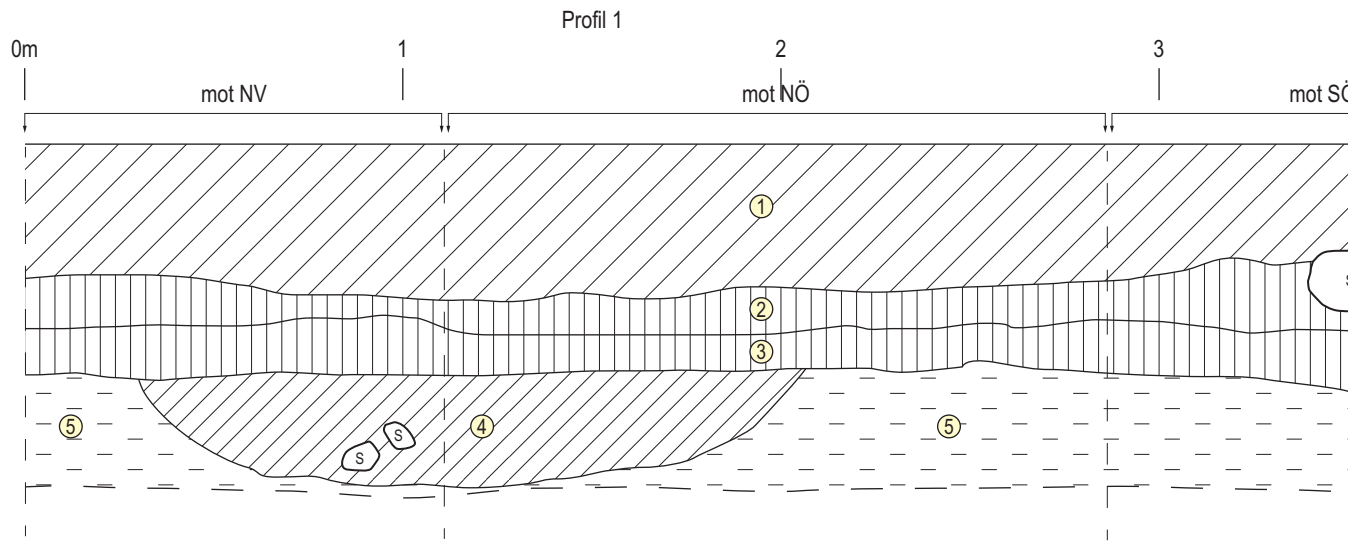
Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

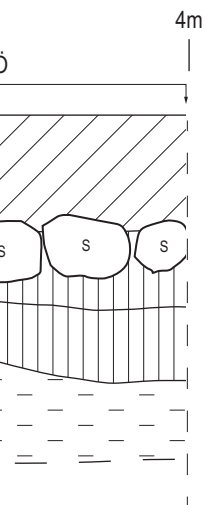
LMS D121-1:d8:15. Stadskarta upprättad 1642. Vadstena stad, Östergötlands län.

LMS D121-1:4. Stadskarta upprättad år 1705. Vadstena stad, Östergötlands län.

LMS A24:130. Beskrivning till 1705 års kartor. Vadstena stad, Östergötlands län. (LMS D121-1:4)

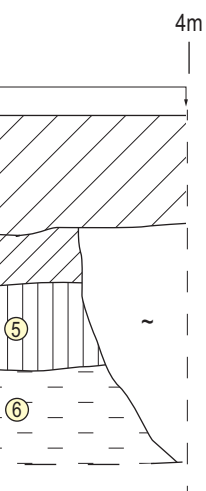
Bilaga 1. Ritningar

Profil 1

1. Matjord av brun sand. Enstaka tegel och småsten.
2. Beige/ljusbrun siltig lera. Kompakt. Inslag av grus och småsten. Måttligt med tegelfragment och enstaka kolfläckar och murbruksfragment. I SÖ schaktväggen är tre stenar, ca 0,20 m st, som ligger anlagda i leran. Endast synlig i schaktväggen.
3. Mörkgrå lerig sand, rikligt med sot och kol inblandat. Heterogent. Måttligt tegel- och murbruksfragment, djurben. Inslag av grus.
4. A239, nedgrävning.
5. Undergrund. Ljusbrun lera med småsten, styv.

Profil 2

1. Matjord av brun sand. Enstaka tegel och småsten.
2. A204, stenfylld grop/stolphål.
3. sand/grus. Ser rel. "modernt" ut.
4. A214, nedgrävning/dike.
5. Ljus brungrå lera, likt bottenleran men siltigare. Styv. Enstaka tegelfragment och kolfläck. Infiltration under odlingslager?
6. Undergrund. Ljusbrun lera med småsten, styv.

Trädgropar
 Kv Asylen
 Vadstena stad och kommun, Ög
 L2010:1734
 Profilritning 1 och 2
 Skala 1:20
 Dnr 0215/22
 2022-10-21 Linnéa Hernqvist
 Renritning Johan Levin

I samband med grävning för trädplanteringsgropar i Asylenparken i Vadstena genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning. Undersökningen, som ägde rum oktober 2022, omfattade två gropar om 2,0 x 1,5 m vilka schaktades ned till knappt en meters djup.

I groparna dokumenterades flerskiktade kulturlager som tolkas ha tillkommit vid odling och markberedning. I en av groparna var den äldsta händelsen en rund nedgrävning som kan vara en tidigare planteringsgrop. Vid tidigare arkeologiska undersökningar i denna del av kvarteret har det hittats liknande lämningar som har kunnat dateras till senmedeltid.

ISSN 1403-9273

Rapport 2023:3